

Kaip reikia grįžti į Lietuvą

Sandra Bernotaitė

Vieną šiltą rugsėjo dieną nepanaudojau bilieto. Įsivaizduoju, kaip iš Vilniaus oro uosto pakilo lėktuvas, kuriame liko viena tuščia vieta. Ar oro uoste kas nors pasigedo manęs, ar sakė mano vardą per garsiakalbius? Turbūt ne. Nes tiesiog neatvykau ir neužsiregistravau. Praleidau atgalinį skrydį iš Vilniaus į Melburną. Grįžau gyventi į Lietuvą.

Gluminantis klausimas, kurį man užduoda draugai: „O tu tikrai suvisam grįžai?“ Norisi patikinti, kad tikrai visam, bet kažkodėl apsidraudžiu ir todėl klausiu: „Ar galima bus dar išvykti kur nors keleriems metams ar bent trumpam? Juk nesudariau su tėvyne pakto, kad nekelsiu lauk kojos…“ Žinoma, tai juokai, bet vis tiek įdomu: kada žmogus tampa emigrantu, visam išvykusiu iš Lietuvos ir nebegalinčiu grįžti atgal be sunkesnių pasekmių? Tos pasekmės gal kitiems nesuvokiamos kaip sunkios. Tai „tik“ kultūrinis šokas ir susvetimėjimas.

Emigrantai, grįžę tėvynėn, privalo būti tam pasiruošę. Kai kas man pasakoja, kad visiškai ėmė integruotis į tėvynės gyvenimą tik po dvejų trejų metų, ir tai jiems vis dar primenama, kad buvo išvykę dešimtmečiui. Man pardavėjai kartais pasako ką nors angliškai, o pažįstami nepasisveikinę praeina pro šalį, pamanę, kad esu „kažkokia užsienietė“. Baisiausia, jeigu lietuviai ima teisinti mano gyvenimo būdą ar mąstymą tuo, kad „tu ten kitaip gyvenai, o mes čia kentėjom“.

Buvau išvykusi tik dešimtmečiui. O gal net dešimtmečiui. Nors visą tą laiką tvirtinau, jog širdimi ir protu esu Lietuvoje, seku visas naujienas, rašau ir publikuoju tekstus lietuviškoje kultūros erdvėje, mažai ką tuo įtikinau. Jutau, kaip ryšys su draugais trūkinėja, tuo tarpu vis stipresnė draugystė mezgasi su tais

(lietuviais), kurie gyvena tame pačiame mieste, Melburne. Tikrų draugų atstumai neišskiria, tačiau ne tokie artimi bičiuliai pamažu atitolsta, jei per ilgai užsibūni kitoje pasaulio pusėje. Pažinčių tinklas padeda išgyventi, tai socialinė apsauga, vietinė glaudi bendruomenė, kurią reikia nuolat puoselėti susitikimais prie kavos, vieni kitų lankymais, važiavimais į mišką grybauti ar „greitąja pagalba“, jeigu kas buitiško ar net mirtino nutinka. Taigi prarasti ryšį su savais visai nejuokinga. Tenka rinktis.

Pasirinkau ryšio su savais kokybę. Kad ir kokia palanki būtų svetimos šalies ekonominė situacija, kad ir kokia jauki būtų kultūrinė aplinka, ryšys su savais yra nepamainomas. „Bet kaip gi Australija? Taip gaila, kad palikai, juk ji tokia puiki – mano svajonių šalis!“ Klausiu vėl: ar pasižadėjau Australijon niekada negrįžti? Bent kaip viešnia. Svarbesnis dalykas: neįsivaizduoju savo kapo tos šalies kapinėse, ir viskas.

Kultūrinis šokas, grįžus į Lietuvą, mane, žinoma, ištiko. Parašiau apie tai straipsnį (http://pasauliolietuvis.lt/kai-lietuvoje-netenki-amo/), kurį dabar labai keista skaityti. Praėjo pusmetis, ir mano juslės viską priima kitaip. Nebejaučiu nerimo. Kai palyginu dabartinę situaciją su savo prisiminimais apie tai, kas buvo prieš dešimt metų, suprantu, kad grįžau pasikeitusi ir grįžau į pasikeitusią Lietuvą. Vien jau tai, kad užaugo nauja lietuvių karta, nemokanti kalbėti rusiškai, šį bei tą reiškia.

Neseniai žiūrėjau Šarūno Barto filmą „Šerkšnas“, kurio pagrindiniai veikėjai – nepriklausomybės kartos porelė. Viso kino seanso metu manęs neapleido jausmas, kad kažkas negerai tiems personažams, erzino nedermė to, kam jie atstovauja ir kaip kalba, ką veikia. Viskas sustojo į vietas, kai prisiminiau, kokiai kartai priklauso pats režisierius. Juk kūrinys yra jo minčių produktas, jis atspindi visų pirma režisieriaus matymą ir mąstymą, tad filmas atstovauja ne tai kartai, kuri gimė po nepriklausomybės atgavimo, ir yra ne apie tos kartos abejingumą ir net, sakyčiau, idiotizmą, kuris krenta į akis nuo pat pirmųjų kadrų. „Šerkšno“ pagrindinis veikėjas – jaunas vaikinas, beveik nieko nenusimanantis apie Ukrainoje vykstantį konfliktą, bet sutinkantis nuvežti humanitarinę siuntą į karo zoną. Jam per dvidešimt, jis yra iš Vilniaus ir beveik be akcento kalba rusiškai, tačiau vos tik prabyla angliškai, ausį ima rėžti kvailos kalbos klaidos. Ar tai šiuolaikinis europietis? Ar tik dar vienas personažas iš ankstesniojo Barto filmo: ne Europos, o Eurazijos aborigenas? Tai, kad jaunas aktorius puikiai kalba rusiškai, rodo, jog esama ir tokio jaunimo, ypač Vilniuje. Bet ar tai tipiškas tos

kartos atstovas? Nemanau. Greičiau tai tipiškas Barto (ir mano pačios) kartos atstovas. Mūsų karta pasidalinusi: vieni jaučiasi susiję su rusiška kultūra, kiti nusigręžė nuo jos į Vakarus ir nepasigenda. Tikiuosi, jog priklausau pastarajai grupei.

Didysis Lietuvos pasikeitimas, mano akimis, yra suvakarėjimas. Iš vakarietiškos perspektyvos žiūrint, ausies neberėžia net rusiški įterpiniai lietuvių kalboje, visokie jaustukai ir keiksmažodžiai. Tai istorinė liekana, neišimamai integruoti praeities ženklai, kurių nederėtų purtytis. Panašiai kaip Grūto parko stabai: patekę grybų aplinkon, sutūpę po eglėmis, apkakoti paukščių, jie yra nebe tragiški, o tik komiški. Ir mes galime nuvykti į juos pažiūrėti bet kada. Mes nedramatizuojame savo dabartinės situacijos. Mes nesame aukos, nes mokame juoktis ir gyventi su tuo toliau.

Kitas dalykas: dejavimai dėl emigracijos mastų. Laimei, griežtai atsirinkus, ką skaityti lietuviškoje žiniasklaidoje (t. y. nutarus skaityti labai mažai ką, tik draugų rekomenduojamus ar ažiotažą sukėlusius asmenybių pasisakymus), atsisakius žiūrėti lietuvišką televiziją, emocinių dirgiklių smarkiai sumažėja ir nuotaika išlieka optimistinė. Dejavimai mane vis tiek pasiekia – šen bei ten iš pašnekesių parduotuvėje ar kavinėje, bet tarp draugų tai pasakoma tik su didele ironijos doze, ne kitaip. Dauguma suvokia, kad esame laisvi ne tik emigruoti, bet ir grįžti. Kad demokratija suteikia tokią laisvę individui, kad būtent dėl šito kovojome ir dainavome prie laužų. Dar niekada negirdėjau lietuvio sakant, jog išvyksta visam laikui. Visi planuoja pabūti kitoje šalyje keletą metų – gal studijuoti, gal užsidirbti, gal įgyti profesinės patirties ar pakeliauti po pasaulį.

Man, grįžusiai iš žemyno kitame planetos pusrutulyje, nuostabiausias dalykas yra pajusti Europos glaudumą: kaip čia viskas arti! Nusipirkai bilietą su nuolaida, sėdai į lėktuvą ir nuskridai pas draugą, kuris dirba ir gyvena Paryžiuje. Vaikštinėji ten ne kaip turistė, o kaip viešnia iš kitos Europos dalies. Nereikia kartoti, kad dar kada nors norėtum grįžti į Paryžių, nes toli iš čia ir neišvyksi. Visi čia kaimynai ir nori apie tave sužinoti daugiau. Patekus į tarptautines menininkų dirbtuves, sėdint prie vakarienės stalo su kitais europiečiais ir girdint, kaip visi supranta po dvi tris ar net keturias kalbas, apima euforija. Laimei, aš jau irgi moku daugiau negu dvi užsienio kalbas, ir jaučiu pareigą išmokti daugiau. Grįždama iš kelionių parsivežiau pojūtį, kad Europa yra mano namai, o mano mentalinis pasaulis nesibaigia ties Lietuvos geografinėmis sienomis.

Dar vienas momentas: pasikeitęs mastelių įsivaizdavimas, centro ir provincijos santykio suvokimas. Man nėra didelio skirtumo, kur gyvenu ir dirbu, o ir atsitinka šiuo metu taip, kad dirbti tenka vieną dieną viename Lietuvos mieste, kitą – jau kitame, visai kitoje šalies pusėje. Tie miestai skiriasi ne tiek, kad vieni iš kitų imtų juoktis. Visi miestai yra Lietuva, nėra dviejų lietuvų ir nėra reikalo dejuoti dėl provincijos atsilikimo. Ten kaip tik apstu galimybių ir norisi ten būti, kad kažką imtum keisti.

Grįžusi pasirinkau gyventi Kaune, nors prieš išvykdama dvylika metų praleidau Vilniuje, kurį laikau savo namais (esu kilusi iš Šiaulių, bet su jais mano ryšys kitoks). Mėgstu paerzinti vilniečius, todėl kartais sakau: Vilnius, perfrazuojant poetą Tomą Arūną Rudoką, – senas, išprotėjęs, basas, Vilnius nebegali grįžt atgal, o aš nebegaliu grįžti Vilniun, todėl renkuosi Kauną – jauną, gražų ir įsimylėjusį. Renkuosi kurti ateitį drauge su kauniečiais ir tais, kuriems šis miestas yra namai.

Palikti namus ir apversti gyvenimą aukštyn kojom (vėl) nėra lengva ir nerekomenduoju daryti to per dažnai. Bet reikia priimti tokius sprendimus, jeigu jauti, kad atsirado gilus vidinis poreikis. Nuo to laiko, kai išlipau Vilniaus oro uoste su nuojauta, jog nepasinaudosiu atgaliniu bilietu, manęs neapleidžia jausmas, kad elgiuosi teisingai. Taip ir reikia grįžti į Lietuvą.

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS